

EXCURSIEVERSLAGEN

VLEERMUZENEXCURSIE KRING HEERLEN

In de schemering, zo rond 21.15 uur, verzamelden zich op 27 augustus 1990 een twintigtal deelnemers aan de vleermuizenexcursie in het natuurgebied Strijthagen te Schaesberg. Het was 23°C en wat klam. "Ideaal weer om op zoek te gaan naar vleermuizen", aldus onze excursieleider, de heer Erik Dost, inspringer voor de heer Le Noble, die op het laatste moment was verhinderd. Vleermuizenexcursies in het vrije veld organiseren is pas een jaar of vier, vijf mogelijk, namelijk sinds de batdetector op de markt verscheen. De batdetector (vleermuizenzoeker) is een apparaat van Engelse makelij, dat ons in staat stelt de door vleermuizen voortgebrachte geluiden te horen. Zoals bekend vangen vleermuizen insecten met behulp van hun sonar; ze produceren geluiden met zeer hoge frequenties (merendeels veel hoger dan 20.000 Hertz), die door de vliegende insecten worden teruggekaatst en dan door de vleermuizen weer worden opgevangen. De dieren bepalen op deze manier plaats en afstand van hun prooi en kunnen deze dan vangen. Aangezien het menselijk oor slechts geluiden met een frequentie tot 18.000 Hertz kan waarnemen, lijkt het voor ons of de vleermuizen in alle stilte rondvliegen. Niets is echter minder waar, zoals de batdetector aantoonde. Dit apparaat zet de vleermuizenroepen namelijk om in voor ons hoorbare geluiden. Meteen toen de excursieleider de beide meegebrachte batdetectoren aanzette was het raak: een staccato van korte, harde tikken kondigden de eerste vleermuis

aan. "Een Rosse vleermuis (*Nyctalus noctula*)" stelde Erik vast. Omdat elke soort zijn eigen specifiek geluidenpaatje heeft, weet de geoefende waarnemer meteen met welke soort hij te doen heeft. De vleermuizenliefhebber begint met zijn activiteiten in maart, wanneer de dagtemperaturen oplopen tot boven de 10°C en het 's nachts niet meer vriest. Dan gaan de eerste insecten weer vliegen en verschijnen ook de eerste vleermuizen. In de periode tussen april en half mei loopt ook voor de langslapers onder de vleermuizen de winterslaap ten einde en op warme avonden zijn dan in beginsel alle Nederlandse soorten waar te nemen. Omdat in deze tijd tevens de vleermuizen, die een gescheiden winter- en zomerkwartier hebben, op trek gaan, is het mogelijk deze soorten waar te nemen op plaatsen, waar ze de rest van het jaar ontbreken. Rond half mei verzamelen de vrouwtjes zich in groepen in de zogenaamde kraamkolonies, waar – voor zover bekend – omstreeks half juni de jongen worden geboren. Een maand later vliegen de eerste jongen uit en korte tijd daarop wordt de kraamkolonie ontbonden. Deze tijd is het gunstigst voor het houden van excursies, omdat dan de grootste vleermuizenconcentraties zijn waar te nemen. De paartijd loopt van half augustus tot in september, gevolgd door de winterslaap vanaf oktober. Hoewel je vleermuizen op de meest uiteenlopende plaatsen kunt horen, blijkt toch, dat de gunstigste waarneemplekken bij bomen en water liggen, daar vliegen immers de meeste insecten! Om die reden is Strijthagen uitgezocht als excursieterrein. In een bocht van de

plas voor het kasteel, waar de kruinen van de bomen boven het water uitsteken jaagt een Gewone dwergvleermuis (*Pipistrellus pipistrellus*). De beide batdetectoren ratelen achtereenvolgend, waarbij de vangbundel opvalt: de tikgeluiden volgen elkaar steeds sneller op als de vleermuis een insect vangt.

Gehurkt zien we de Dwergvleermuis kringtrekkend tegen de hemel afsteken, soms niet meer dan één meter boven onze hoofden. Een wat lichter geluid trekt onze aandacht. Het is een Franjestaart (*Myotis natterii*). Net als die van de Watervleermuis (*Myotis daubentonii*) – die we even later horen – bestaat de Franjestaartroep uit een droge ratel met een variërend ritme, door de kenners "droge tikken" genoemd. De afstand waarop vleermuizen met de batdetector kunnen worden waargenomen varieert vrij sterk. Gewone dwergvleermuizen zijn tot op 30 m te horen, Rosse vleermuizen zelfs tot ongeveer 100 meter! Boven een volgende plas horen we opnieuw en voortdurend de roep van een Franjestaart. Het dier vliegt rustig ongeveer één meter boven het wateroppervlak op en neer en kon verscheidene keren in de bundel van een sterke zaklantaarn worden gevangen. Als dan ook nog een Gewone dwergvleermuis ten tonele verschijnt is het geratel op de batdetectoren niet van de lucht. Tegen half twaalf wordt de excursie beëindigd met een ferm applaus voor de excursieleider en togen deelnemers – een nieuwe ervaring rijker – huiswaarts.

P. SPREUWENBERG

NIEUWS VAN HET PUBLICATIEBUREAU

De reorganisatie van het Publicatiebureau is thans in een eindstadium. De meeste door het Natuurhistorisch Genootschap uitgegeven publicaties zijn thans gerubriceerd en gecatalogiseerd. Alle uitgaven zijn opgenomen in een publicatielijst, waarin behalve de titels ook de actuele prijsopgaven zijn vermeld. Bij de prijzen is een onderscheid gemaakt tussen leden en niet-leden van het Natuurhistorisch Genootschap.

De lijst bevat een overzicht van alle nog leverbare Maandbladen en uitgaven in de reeks Publicaties. Bovendien

zijn nog een vijftal originele overdrukken uit de Jaarboeken (1912-1923) verkrijgbaar. Daarnaast vermeldt de lijst de titels van 264 overdrukken uit het Maandblad (1924-1989), 20 overdrukken uit de reeks Publicaties (1948-1978) en 53 uitgaven van de Studiegroepen. Alle titels kunnen geleverd worden (exclusief portokosten) zolang de voorraad strekt.

De publicatielijst (20 pagina's A4-formaat) is alleen verkrijgbaar bij het Publicatiebureau (o.v.v. Publicatielijst) door het overmaken van f 5,— of Bf 90,— (inclusief porto) op rekening

van het bureau. Ook schriftelijke bestelling is mogelijk. De lijst wordt dan per omgaande toegestuurd.

Het post- en besteladres luidt: Publicatiebureau van het Natuurhistorisch Genootschap Groenstraat 106 NI 6074 EL Melick

Betalingen in Nederland via Girorekening 429851.

Betalingen in België via Postrekening 000-1616562-57.

MARJA LENDERS